

Στοχαστικές Στρατηγικές

5^η ενότητα: Στοχαστικά προβλήματα αντικατάστασης εργαλείων

Τμήμα Μαθηματικών, ΑΠΘ
Ακαδημαϊκό έτος 2018-2019
Χειμερινό Εξάμηνο

Παπάνα Αγγελική

Μεταδιδακτορική ερευνήτρια, ΑΠΘ & Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

E-mail: angeliki.papana@gmail.com, agrapana@auth.gr

Webpage: <http://users.auth.gr/agrapana>

Στοχαστικά προβλήματα αντικατάστασης εργαλείων

Το πρόβλημα της αντικατάστασης εργαλείων μετατρέπεται σε **στοχαστικό** αν υποθέσουμε ότι ισχύει κάποιο ή όλα τα παρακάτω:

- Ο **χρόνος χρήσης** του εργαλείου, T , είναι μια **τυχαία μεταβλητή**.
- Το **κόστος χρήσης** σε κάθε χρονική περίοδο είναι επίσης μια **τυχαία μεταβλητή**.
- Υπάρχει το **ενδεχόμενο** της **καταστροφής** του εργαλείου και κατά συνέπεια της απρόβλεπτης **αντικατάστασης** του.

Το πρόβλημα

Αν και **ποια χρονική στιγμή** πρέπει να **αντικατασταθεί** το εργαλείο έτσι ώστε το **ολικό κόστος** να είναι **ελάχιστο**.

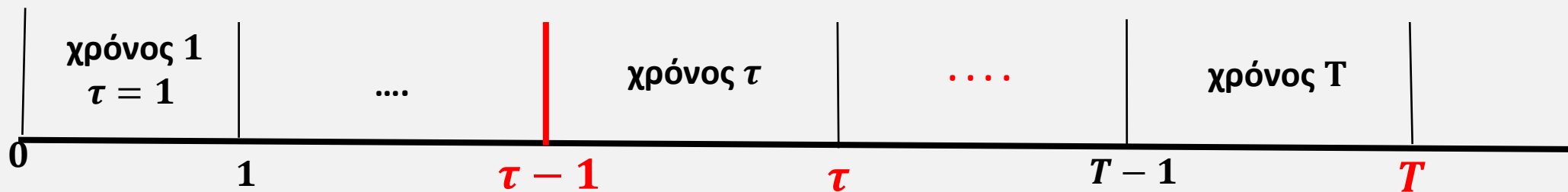
Δεδομένα

Έστω ότι έχουμε ένα εργαλείο **ηλικίας t** .

Χρειαζόμαστε το εργαλείο αυτό για τα επόμενα **T χρόνια** (ή τις επόμενες T χρονικές περιόδους).

Το πρόβλημα που εξετάζουμε είναι **πόσες φορές** πρέπει να αντικαταστήσουμε το εργαλείο και **πότε** στην χρονική περίοδο των **T χρονικών στιγμών**, έτσι ώστε το **ολικό κόστος** να είναι **ελάχιστο**.

Άρα στην αρχή κάθε χρονιάς πρέπει να γνωρίζουμε τις δυνατές επιλογές μας.

Δίνονται τα παρακάτω στοιχεία:

- $\alpha(t)$: η **τιμή ανταλλαγής** που λαμβάνεται όταν ανταλλάσσουμε το εργαλείο μας, **ηλικίας t** στην αρχή του χρόνου με ένα καινούριο την στιγμή που αρχίζει ο νέος χρόνος δεδομένου ότι το εργαλείο μας λειτουργεί
- $p(t, x)$: η **πιθανότητα** ένα εργαλείο **ηλικίας t** στην αρχή του χρόνου, να έχει **κόστος λειτουργίας** κατά την διάρκεια του χρόνου ίσο με x (όπου $x = 0, 1, 2, \dots, X$)
- $q(t)$: η **πιθανότητα** ένα εργαλείο **ηλικίας t** στην αρχή του χρόνου, να σταματήσει να λειτουργεί στο τέλος του χρόνου
- A : η **τιμή αγοράς** νέου εργαλείου

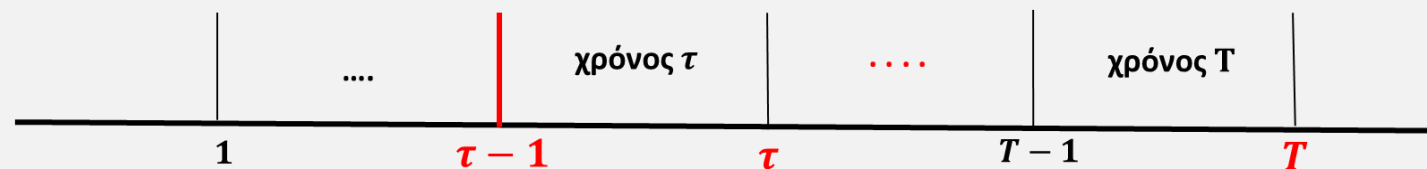
- $\pi_1(t)$: η **τιμή πώλησης** του εργαλείου στο τέλος του χρόνου T , όταν το εργαλείο είναι **ηλικίας t** δεδομένου ότι αυτό λειτουργεί
- $\pi_2(t)$: η **τιμή πώλησης** του εργαλείου στο τέλος του χρόνου T , όταν το εργαλείο είναι **ηλικίας t** δεδομένου ότι αυτό **δεν** λειτουργεί
- $\gamma(t)$: η **τιμή επιδιόρθωσης** ενός εργαλείου **ηλικίας t**
- $\beta(t)$: η **τιμή ανταλλαγής** ενός εργαλείου **ηλικίας t** που δεν λειτουργεί στο τέλος του χρόνου

Ορίζουμε ως **βέλτιστη συνάρτηση**:

$f(t, \tau)$ = {το **ελάχιστο αναμενόμενο κόστος** του εργαλείου από την αρχή του **χρόνου τ** μέχρι το **τέλος T** , δεδομένου ότι στο χρόνο **τ** έχουμε ένα εργαλείο **ηλικίας t και λειτουργεί**

Για να ορίσουμε την επαναληπτική σχέση, δηλ. για να προσδιορίσουμε την $f(t, \tau)$, πρέπει να εξετάσουμε τις δυνατές επιλογές που έχουμε στην αρχή κάθε χρονιάς και να εκτιμήσουμε το κόστος της κάθε μιας.

Στο τέλος κάθε χρόνου ή στην αρχή του επόμενου, πρέπει να ληφθεί η απόφαση **αν θα αντικαταστήσουμε το εργαλείο μας ή αν θα το κρατήσουμε.**

1) Απόφαση: αγορά νέου εργαλείου

- Στην αρχή του χρόνου τ διαθέτω ένα εργαλείο ηλικίας t το οποίο λειτουργεί αλλά θέλω να το αντικαταστήσω με νέο.
- Στο τέλος του χρόνου τ πρέπει να διαθέτω ένα εργαλείο που λειτουργεί.
- Στο τέλος του χρόνου τ θα διαθέτω ένα εργαλείο ηλικίας 1 , το οποίο μπορεί:

να χαλάσει με πιθανότητα $q(0)$
(με βάση την ηλικία του εργαλείου
στην αρχή του χρόνου)

να λειτουργεί κανονικά, με
πιθανότητα $1 - q(0)$

Αν χαλάσει το νέο εργαλείο ηλικίας 1 έτους
στο τέλος του χρόνου τ , έχουμε δύο
επιλογές:

Αγορά νέου εργαλείου

Επιδιόρθωση του εργαλείου

Το **κόστος** της απόφαση της **αγοράς νέου εργαλείου** είναι:

$\alpha(t)$: Τιμή ανταλλαγής εργαλείου ηλικίας t το οποίο δουλεύει

$q(0)$: Η πιθανότητα το νέο εργαλείο να χαλάσει στο τέλος του χρόνου τ , όταν θα είναι ηλικίας 1 έτους

Αγορά νέου εργαλείου στο τέλος του χρόνου τ διότι χάλασε το νέο εργαλείο ηλικίας 1 έτους που αγοράσαμε στην αρχή του χρόνου τ

$\beta(1)$: Τιμή ανταλλαγής εργαλείου ηλικίας 1 το οποίο δεν δουλεύει

$$A - \alpha(t) + \sum_{x=0}^X x p(0, x) + q(0) \min \left\{ \begin{array}{l} A - \beta(1) + f(0, \tau + 1) \\ \gamma(1) + f(1, \tau + 1) \end{array} \right\} + (1 - q(0)) f(1, \tau + 1)$$

A : Τιμή αγοράς νέου εργαλείου

Μέσο αναμενόμενο κόστος λειτουργίας νέου εργαλείου

Επιδιόρθωση του νέου εργαλείου ηλικίας 1 έτους στο τέλος του χρόνου τ

$1 - q(0)$: Η πιθανότητα το νέο εργαλείο να μην χαλάσει στο τέλος του χρόνου τ , όταν θα είναι ηλικίας 1 έτους

2) Απόφαση: κρατάμε το εργαλείο ηλικίας t

- Στην αρχή του χρόνου τ διαθέτω ένα εργαλείο ηλικίας t το οποίο λειτουργεί και θέλω να το κρατήσω για άλλη μια χρονική περίοδο.
- Στο τέλος του χρόνου τ πρέπει να διαθέτω ένα εργαλείο που να λειτουργεί.
- Στο τέλος του χρόνου τ θα διαθέτω ένα εργαλείο ηλικίας $t + 1$, το οποίο μπορεί:

να χαλάσει με πιθανότητα $q(t)$ (με βάση την ηλικία του εργαλείου στην αρχή του χρόνου)

να λειτουργεί κανονικά, με πιθανότητα $1 - q(t)$

Αν χαλάσει, στο τέλος του χρόνου τ , το εργαλείο ηλικίας $t + 1$, έχουμε δύο επιλογές:

Αγορά νέου εργαλείου

Επιδιόρθωση του εργαλείου

Το **κόστος** της απόφασης να **κρατήσουμε το εργαλείο ηλικίας t** είναι:

$q(t)$: Η πιθανότητα το εργαλείο να χαλάσει στο τέλος του χρόνου τ , όταν θα είναι ηλικίας $t + 1$

Αγορά νέου εργαλείου στο τέλος του χρόνου τ διότι χάλασε το εργαλείο ηλικίας $t + 1$ στο τέλος του χρόνου τ

$\beta(t + 1)$: Τιμή ανταλλαγής εργαλείου ηλικίας $t + 1$ το οποίο δεν δουλεύει

$$\sum_{x=0}^X x p(t, x) + q(t) \min \left\{ A - \beta(t + 1) + f(0, \tau + 1), \gamma(t + 1) + f(t + 1, \tau + 1) \right\} + (1 - q(t)) f(t + 1, \tau + 1)$$

Μέσο αναμενόμενο κόστος λειτουργίας του εργαλείου ηλικίας t

Επιδιόρθωση του εργαλείου ηλικίας $t + 1$ έτους στο τέλος του χρόνου τ

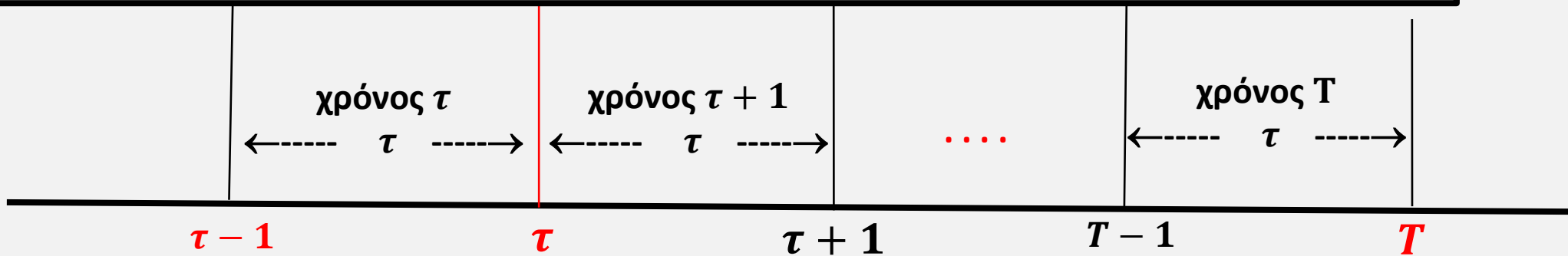
$1 - q(t)$: Η πιθανότητα το εργαλείο να μην χαλάσει στο τέλος του χρόνου τ , όταν θα είναι ηλικίας $t + 1$

Με βάση την **αρχή της βελτιστοποίησης**, προκύπτει η **επαναληπτική σχέση**:

$$f(t, \tau) = \min \left\{ A - \alpha(t) + \sum_{x=0}^X x p(0, x) + q(0) \min \left\{ \begin{array}{l} A - \beta(1) + f(0, \tau + 1) \\ \gamma(1) + f(1, \tau + 1) \end{array} \right\} + \right. \\ \left. (1 - q(0)) f(1, \tau + 1), \right. \\ \left. \sum_{x=0}^X x p(t, x) + q(t) \min \left\{ \begin{array}{l} A - \beta(t + 1) + f(0, \tau + 1) \\ \gamma(t + 1) + f(t + 1, \tau + 1) \end{array} \right\} + \right. \\ \left. (1 - q(t)) f(t + 1, \tau + 1) \right\}$$

Απόφαση:
αγορά νέου
εργαλείου

Απόφαση:
κρατάμε το
εργαλείο
ηλικίας t

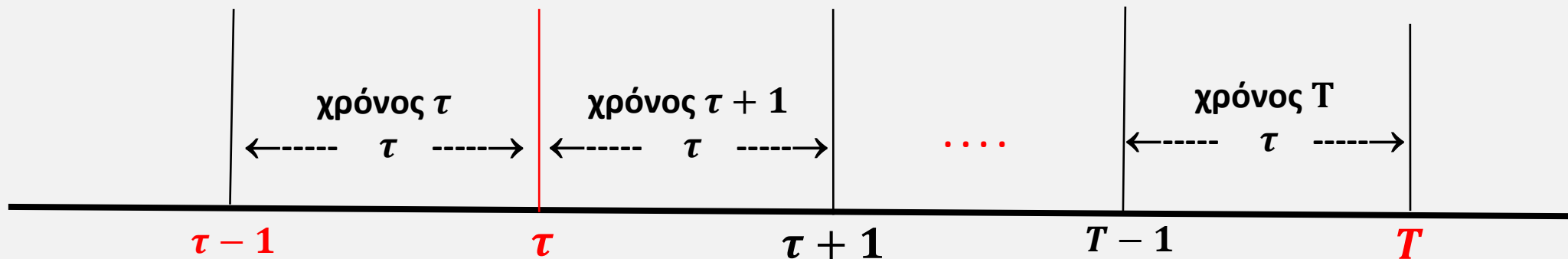

Για $t = 0$, υπάρχει μια μόνο επιλογή αφού έχω καινούριο εργαλείο στην αρχή του χρόνου τ , κρατάω το εργαλείο ηλικίας $t = 0$ για την επόμενη χρονική περίοδο.

Η επαναληπτική σχέση στην περίπτωση αυτή είναι:

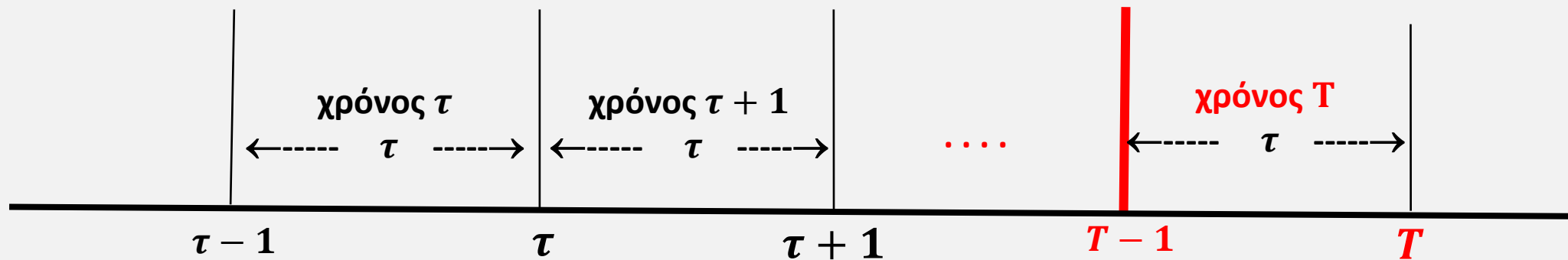
$$f(0, \tau) = \sum_{x=0}^X x p(0, x) + q(0) \min \left\{ \begin{array}{l} A - \beta(1) + f(0, \tau + 1) \\ \gamma(1) + f(1, \tau + 1) \end{array} \right\} + (1 - q(0)) f(1, \tau + 1)$$

Απόφαση:
κρατάμε το
εργαλείο
ηλικίας $t=0$

Οριακές συνθήκες

Οι οριακές συνθήκες ορίζονται για την **τελευταία χρονική περίοδο** όπου στο τέλος της χρονιάς αυτής δεν μας ενδιαφέρει να έχουμε άλλο το εργαλείο (ή αν λειτουργεί το εργαλείο μας), δηλ. ορίζονται για τον **τελευταίο χρόνο T** .

Οριακές συνθήκες για την τελευταία χρονική περίοδο T :

$q(0)$: Η πιθανότητα το εργαλείο να χαλάσει στο τέλος του χρόνου T , όταν θα είναι ηλικίας 1

$\pi_2(1)$: η τιμή πώλησης του εργαλείου στο τέλος του χρόνου T , ηλικίας 1 και δεδομένου ότι αυτό δεν λειτουργεί

$\pi_1(1)$: η τιμή πώλησης του εργαλείου στο τέλος του χρόνου T , ηλικίας 1 και δεδομένου ότι αυτό λειτουργεί

Απόφαση: αγορά νέου εργαλείου

$$f(t, T) = \min\{A - \alpha(t) + \sum_{x=0}^X x p(0, x) + q(0)(-\pi_2(1)) + (1 - q(0))(-\pi_1(1)), \\ \sum_{x=0}^X x p(t, x) + q(t)(-\pi_2(t+1)) + (1 - q(t))(-\pi_1(t+1))\}$$

Απόφαση: κρατάμε το εργαλείο ηλικίας t

$\pi_2(t+1)$: η τιμή πώλησης του εργαλείου στο τέλος του χρόνου T , ηλικίας $t+1$ και δεδομένου ότι αυτό δεν λειτουργεί

$\pi_1(t+1)$: η τιμή πώλησης του εργαλείου στο τέλος του χρόνου T , ηλικίας $t+1$ και δεδομένου ότι αυτό λειτουργεί

Άσκηση

Σε στοχαστικό πρόβλημα αντικατάστασης εργαλείων δίνονται οι συναρτήσεις:
 $\alpha(t)$: η τιμή ανταλλαγής, στην αρχή του χρόνου, εργαλείου που λειτουργεί, ηλικίας t , με ένα καινούριο, $\beta(t)$: η τιμή ανταλλαγής χαλασμένου εργαλείου ηλικίας t , με ένα καινούριο, στο τέλος του χρόνου, $\varepsilon(t)$: η τιμή επιδιόρθωσης, στο τέλος του χρόνου, χαλασμένου εργαλείου ηλικίας t , $\sigma(t)$: η τιμή γενικής συντήρησης, στο τέλος του χρόνου, εργαλείου ηλικίας t , που λειτουργεί, οπότε το εργαλείο θεωρείτε έπειτα νέο (ηλικίας 0), A : η τιμή αγοράς νέου εργαλείου, $p(t, x)$: η πιθανότητα εργαλείο ηλικίας t στην αρχή του χρόνου, να έχει κόστος λειτουργίας κατά την διάρκεια του χρόνου ίσο με x ($x = 0, 1, \dots, X$), $q(t)$: η πιθανότητα εργαλείο ηλικίας t στην αρχή του χρόνου, να είναι χαλασμένο στο τέλος του χρόνου. Χρειαζόμαστε το εργαλείο για T χρόνια και δεν διαθέτουμε δικό μας εργαλείο εξαρχής. Ορίστε την βέλτιστη συνάρτηση, επαναληπτική σχέση και οριακές συνθήκες.

Θα χρησιμοποιήσουμε την προς τα πίσω μέθοδο του ΔΠ.

Ορίζουμε την βέλτιστη συνάρτηση:

$f(t, \tau)$ = {το **ελάχιστο αναμενόμενο κόστος** λειτουργίας του εργαλείου από την αρχή του **χρόνου τ** μέχρι το **τέλος T** , δεδομένου ότι στην αρχή του χρόνο **τ** έχουμε ένα εργαλείο **ηλικίας t και λειτουργεί**

Στην αρχή ενός χρόνου **τ** , έχουμε τις επιλογές:

- 1) Απόφαση: Αγορά νέου εργαλείου**
- 2) Απόφαση: Κρατάμε το εργαλείου ηλικίας t**

1) Απόφαση: Αγορά νέου εργαλείου

Στο τέλος του χρόνου, το εργαλείο μπορεί να δουλεύει ή να μην δουλεύει.

■ Αν στο τέλος ενός χρόνου το εργαλείο δουλεύει, τότε έχουμε τις επιλογές:

1) Συντήρηση του εργαλείου

2) Κρατάμε το εργαλείο ως έχει

■ Αν στο τέλος ενός χρόνου το εργαλείο χαλάσει, τότε έχουμε τις επιλογές:

1) Αγορά νέου εργαλείου

2) Επιδιόρθωση

2) Απόφαση: Κρατάμε το εργαλείο ηλικίας t

Στο τέλος του χρόνου, το εργαλείο μπορεί να δουλεύει ή να μην δουλεύει.

- Αν στο τέλος ενός χρόνου το εργαλείο δουλεύει, τότε έχουμε τις επιλογές:

- 1) Συντήρηση του εργαλείου

- 2) Κρατάμε το εργαλείο ως έχει

- Αν στο τέλος ενός χρόνου το εργαλείο χαλάσει, τότε έχουμε τις επιλογές:

- 1) Αγορά νέου εργαλείου

- 2) Επιδιόρθωση

□ Σύμφωνα με όλα τα παραπάνω και με βάση την **αρχή της βελτιστοποίησης**, προκύπτει η **επαναληπτική σχέση** για $t > 0$:

$$\begin{aligned}
 f(t, \tau) = & \min \left\{ \mathbf{A} - \alpha(t) + \sum_{x=0}^X x p(0, x) + q(0) \min \left\{ \begin{array}{l} \text{Αγορά νέου εργαλείου} \\ A - \beta(1) + f(0, \tau + 1) \\ \varepsilon(1) + f(1, \tau + 1) \end{array} \right\} + \right. \\
 & \left. (1 - q(0)) \min \left\{ \begin{array}{l} \text{συντήρηση} \\ \sigma(1) + f(0, \tau + 1) \\ \text{κρατάμε το εργαλείο ως έχει} \\ f(1, \tau + 1) \end{array} \right\}, \right. \\
 & \left. \sum_{x=0}^X x p(t, x) + q(t) \min \left\{ \begin{array}{l} \text{Αγορά νέου εργαλείου} \\ A - \beta(t + 1) + f(0, \tau + 1) \\ \varepsilon(t + 1) + f(t + 1, \tau + 1) \end{array} \right\} + \right. \\
 & \left. (1 - q(t)) \min \left\{ \begin{array}{l} \text{συντήρηση} \\ \sigma(t + 1) + f(0, \tau + 1) \\ \text{κρατάμε το εργαλείο ως έχει} \\ f(t + 1, \tau + 1) \end{array} \right\} \right\}
 \end{aligned}$$

Απόφαση:
αγορά νέου
εργαλείου

Απόφαση:
κρατάμε το
εργαλείο
ηλικίας t

□ Για $t = 0$ (διαθέτω δικό μου καινούριο εργαλείο (ηλικίας 0 χρόνων)):

$$f(0, \tau) = \sum_{x=0}^X x p(0, x) + q(0) \min \left\{ \begin{array}{l} \text{Αγορά νέου εργαλείου} \\ A - \beta(1) + f(0, \tau + 1) \\ \varepsilon(1) + f(1, \tau + 1) \\ \text{επιδιόρθωση} \end{array} \right\} +$$

$$(1 - q(0)) \min \left\{ \begin{array}{l} \text{συντήρηση} \\ \sigma(1) + f(0, \tau + 1) \\ f(1, \tau + 1) \\ \text{κρατάμε το εργαλείο ως έχει} \end{array} \right\}$$

Απόφαση:
κρατάμε το
εργαλείο ηλικίας
 $t=0$

□ Για την πρώτη χρονιά ($\tau = 1$), όπου δεν διαθέτουμε δικό μας εργαλείο:

$$f(-, 1) = A + \sum_{x=0}^X x p(0, x) + q(0) \min \left\{ \begin{array}{l} \text{Αγορά νέου εργαλείου} \\ A - \beta(1) + f(0, \tau + 1) \\ \varepsilon(1) + f(1, \tau + 1) \\ \text{επιδιόρθωση} \end{array} \right\} +$$

$$(1 - q(0)) \min \left\{ \begin{array}{l} \text{συντήρηση} \\ \sigma(1) + f(0, \tau + 1) \\ f(1, \tau + 1) \\ \text{κρατάμε το εργαλείο ως έχει} \end{array} \right\}$$

Απόφαση: αγορά
νέου εργαλείου

□ **Οριακές συνθήκες για την τελευταία χρονική περίοδο T** (δεν μας ενδιαφέρει αν το εργαλείο χαλάσει ή λειτουργεί στο τέλος του χρόνου T , δεν δίνονται από την εκφώνηση τιμές πώλησης ενός εργαλείου χωρίς ανταλλαγή με νέο εργαλείο):

Απόφαση: αγορά νέου εργαλείου

$$f(t, T) = \min\{A - \alpha(t) + \sum_{x=0}^X x p(0, x), \sum_{x=0}^X x p(t, x)\}$$

Απόφαση: κρατάμε το εργαλείο ηλικίας t

Βιβλιογραφία

- 1) Π.-Χ. Βασιλείου (2001) Εφαρμοσμένος Μαθηματικός Προγραμματισμός, Εκδόσεις Ζήτη.
- 2) Π.-Χ. Βασιλείου, Γ. Τσακλίδης, Ν. Τσάντας (1998) Ασκήσεις στην Επιχειρησιακή Έρευνα, Εκδόσεις Ζήτη.